Opetus- ja kulttuuriministeriö
Suunnittelupäällikkö Kirsi Kangaspunta

24.9.2018

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto
keskiviikko 24.10.2018 klo 09:00

Asia: / HE 123/2018 vp / Asiantuntijapyyntö

Kirjallinen lausunto

Kotoutumiskoulutuksen kehittämisen linjauksista talousarvioesityksen luvussa 32.30

Luvun 32.30. selvitysosan mukaan" Kotoutumiskoulutuksen alkuun hankitaan omakielisiä orientaatiojaksoja, joiden on todettu nopeuttavan kotoutumista. Kotoutumiskoulutuksessa lisätään kieli- ja yhteiskuntatietouden opintojen rinnalla merkittävästi ammatillisesti suuntautuneita opetussisältöjä. Lisäksi kehitetään maahanmuuttajien ohjausta tarkoituksenmukaisiin koulutuksiin, palveluihin ja työelämään. Koulutuksen linkittymistä työelämään ja yrittäjyyteen kasvupolitiikan välineenä lisätään."

Omakielisten orientaatiojaksojen ja ammatillisesti suuntautuneiden opetussisältöjen vahvistaminen kotoutumiskoulutuksessa on tärkeää. Samalla on kuitenkin syytä huolehtia siitä, että suomen kielen opiskelumahdollisuudet eivät tästä syystä heikkene.

Kielitaidolla näyttää olevan suuri merkitys maahanmuuttajien työllistymisen kannalta. UHT-tutkimuksessa[1] ei-työllisistä ulkomaalaistaustaisista pysyvästi Suomessa asuvista 40 % piti suomen tai ruotsin kielen puutetta työllistymisten pääasiallisena esteenä. Vain 6 % nimesi pääasialliseksi esteeksi ulkomaalaistaustan, uskonnon tai sosiaalisen taustan. Tuoreen pohjoismaisen selvityksen mukaan naisten kielitaito on miesten kielitaitoa alhaisempi 2-3 –vuoden kuluttua saapumisesta ja vaikka paraneekin ajan kuluessa, ei saavuta miesten kielitaitoa. Myös OECD:n syyskuussa julkistettu raportti Suomen kotoutumispolitiikan onnistumisesta[2] painottaa kielen oppimisen merkitystä maahanmuuttajien työllisyysasteen nostamiseen pyrittäessä.

Koulutus- ja työuria nopeuttavia kehittämistoimia

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö ovat hallituskauden aikana toteuttaneet useita rakenteellisia toimia maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkujen nopeuttamiseksi. Hallitus linjasi toimia Kotouttamisen toimintasuunnitelmassa (3.5.2016).

Opetus- ja kulttuuriministeriön sektorilla on uudistettu lainsäädäntöä, rakenteita ja rahoitusta. Aikuisten perusopetus on uudistettu kokonaisuudessaan. Kotivanhempien koulutusmahdollisuuksia on parannettu uudella vapaan sivistystyön koulutuksella; kansanopistoihin, kansalaisopistoihin ja muuhun vapaaseen sivistystyöhön luotiin uusi koulutusmalli erityisesti luku- ja kirjoitustaidon ja suomen kielen opiskeluun. Ammatilliseen koulutukseen pääsyä on edistetty joustavoittamalla kielitaitovaatimuksia. Ammatillisen

[1] Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus (UTH), Tilastokeskus 2015
[2] Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Finland, OECD 2018

koulutuksen rahoitusjärjestelmän ja henkilökohtaisen tuen mekanismien on määrä tukea mm. opintoihin integroitavaa kielenopetusta. Vastuukorkeakoulut huolehtivat korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osaamisen dokumentoinnista sekä näiden ohjaamisesta soveltuvien opintojen pariin.

Kunnille on annettu eväitä nopeaan reagointiin maahanmuuttajien määrän kasvaessa - rahoitusjärjestelmä on nyt huomattavasti valmiimpi tilanteeseen, jossa oppilas- tai opiskelijamäärät muuttuvat nopeasti. Syksyllä 2015 osa kunnista oli vaikeassa tilanteessa, kun lasten määrä kasvoi yhtäkkiä poikkeuksellisen paljon. Kunnalla oli velvollisuus järjestää oppivelvollisuusikäisille perusopetusta, mutta valtion peruspalvelujen rahoitus oli tulossa kunnalle ikäluokkien kasvun perusteella vasta parin vuoden viiveellä. Myöskään aikuisten perusopetuksen rahoitus ei ottanut huomioon nopeita muutoksia. Perusopetukseen valmistavan koulutuksen opetuksen rahoitusta muutettiin niin, että perusteena ovat läsnäolokuukaudet ja aikuisten perusopetuksen rahoitusta niin että perusteena ovat suoritetut kurssit.

Kehittämishaasteita

Osaan OECD:n Suomen kotouttamispolitiikan onnistumista koskevassa raportissa esiin nostetuista ongelmista on jo lainsäädäntöä muuttamalla ja muilla keinoin vastattu. Haasteina ovat edelleen erityisesti 1) maahanmuuttajien ja erityisesti naisten heikko työllisyys ja 2) maahanmuuttajalasten heikommat oppimistulokset

Ero kantaväestön työllisyysasteeseen on Suomessa viidenneksi suurin tarkastelluista 21 maasta ja yli kaksinkertainen OECD-keskiarvoon verrattuna. Erityisesti perheen tai pakolaisuuden takia maahan muuttaneiden työllisyysasteet ovat alhaisia, varsinkin naisilla. Maahanmuuttajanaisten työllisyysstatus on yhteydessä lasten, erityisesti tyttöjen, myöhempiin koulutus- ja uraratkaisuihin.

Uudella vapaan sivistystyön koulutuksella voidaan tavoittaa esimerkiksi kotiäitejä ja saada heitä orientoitumaan myös työelämään. Tehokkaalta toimintamallilta vaikuttaa myös Helsingin kaupungin käynnistämä Stadin osaamiskeskus, joka yhdistää koulutuksen, työllistymisen ja kuntoutuksen palvelut aikuisille maahanmuuttajille. Edelleen on kuitenkin tarpeen parantaa aikuisten maahanmuuttajien mahdollisuuksia suomen kielen opiskeluun.

Myös maahanmuuttajataustaisten lasten heikommat oppimistulokset edellyttävät toimenpiteitä. Kunnille ja muille opetuksen järjestäjille jaetuissa erityisissä tasa-arvoavustuksissa yhtenä myöntöperusteena on ollut vieraskielisten osuus. Lisäksi koko koulun osallistamista suomen kielen taidon vahvistamiseen eli kielitietoista opetusta on edistetty esimerkiksi täydennyskoulutuksella. Näiden toimien vaikutuksia ei vielä pystytä arvioimaan. OECD ehdottaa, että kouluissa seurattaisiin kielitaidon kehittymistä ja ongelmiin puututtaisiin nykyistä systemaattisemmin.